

1871'DEN GÜNÜMÜZE ALMAN DIŞ POLİTİKASININ GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

AN OVERVIEW OF THE DEVELOPMENT GERMAN FOREIGN POLICY FROM 1871
TO THE PRESENT

Engin KOÇ¹

Öz

1871 yılından günümüze Alman dış politikasında yaşanan temel dönüşüm noktalarının incelendiği bu çalışma, Avrupa'nın en kalabalık, en zengin ve siyaseten en etkili ülkesinin siyasal dönüşümünde etkili olan unsurları ele almaktadır. Avrupa siyasi ve ekonomi tarihi açısından mümtaz bir yeri olan Almanya'nın ulus inşası, I. ve II. Dünya Savaşlarındaki temel politik hedefleri, Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında sergilemiş olduğu dış politika yönelimleri bu çalışmanın en önemli konusu olmaktadır. Çalışma, Alman siyasi tarihi bağlamında teorik bir analizden ziyade ortaya çıkan majör sosyal değişimlerin dış politika üzerindeki sonuçlarını ele almak ve Alman dış politikasına genel bir bakış açısı sunmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bununla birlikte, çalışmada II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası Almanya'nın uluslararası politikadaki sahiplendiği siyasi roller analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alman Ulus Birliği, Soğuk Savaş, Avrupa Birliği

Abstract

This study, which examines the fundamental transformation points in German foreign policy from 1871 to the present, deals with the factors that are effective in the political transformation of Europe's most populous, richest and most politically influential country. Most important topics of this study are nation building, basic political goals in the First and Second World Wars, and Germany's foreign policy orientations during and after the Cold War, which has an important place in the political and economic history of Europe. This study was written in order to evaluate the consequences of major social changes on foreign policy and to provide an overview of German foreign policy rather than a theoretical analysis in the context of German political history. In addition, the political roles of Germany in international politics before and after the Second World War are analyzed in this study.

Keywords: German Nation Union, Cold War, European Union

¹ Dr. Öğr.Gör. Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
engin.dicle16@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3682-8718

1. Giriş

Avrupa hakkında bir çalışma yaparken bugünü ve geleceği daha iyi anlamak için sosyolojik tarihsel bir perspektif ile Avrupa kıtasının geçmişindeki önemli olaylara bakmamız gerekmektedir. Avrupa'yı taklit edilmesi mutlak bir figür görmek ya da kötülemeden çok, Avrupa'yı kalkındıran faktörleri iyi anlamak ve ortak değerlerini nasıl elde ettiğini bilmemiz Avrupa'yı daha rasyonel anlamamızı kolaylaştıracaktır (Sander, 2009: 29). Bununla birlikte, Kıta Avrupa'sını anlamak için Avrupa tarihinde bütün aktörleri ele alıp kapsamlı bir analiz yapmak oldukça zor bir yöntem olmakta ve bir makale çalışmasının boyutlarını aşmaktadır. Bu nedenle; Avrupa kıtasını ekonomik, siyasi, felsefi ve kültürel anlamda en çok etkileyen halklardan birisi olan Almanların siyasi tarihinin incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde uluslararası siyasette çok önemli tartışmalara neden olan Almanya ve dış politika yapıcıları olan siyasi elitleri, birçok yönden akademik anlamda araştırılmayı hak etmektedir. Ayrıca, yakın geçmişte olduğu gibi günümüz uluslararası ilişkiler çalışmalarında da özel bir ilgiye sahip olan Almanya; dış politika, ekonomi, güvenlik, göç ve sosyal bilimlerin diğer konuları bağlamında önemli bir ülke olmaktadır. Alman dış politikasının 1871 yılından günümüze genel görünümü bağlamında irdelendiği bu çalışma, Almanya'daki mezhepsel bölünmeyi ve ulus birliğinin inşasını, Almanya'nın I ve II. Dünya Savaşında emperyal devlet olma arzusunun analiz etmektedir. Ayrıca gerek iki Dünya Savaşı arası dönem gerekse Soğuk Savaş dönemi Alman dış politikasında yaşanan gelişmelere değinilerek, bugünkü Almanya'nın uluslararası ilişkilerdeki rol ve konumunun genel görünümü irdelenecektir.

2. Alman Ulus Birliği İnşası ve Modern Alman Dış Politikası

Almanya, dünya politikasına siyasi, askeri, iktisadi ve teknik konularda olağan üstü katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte, Almanya dönem dönem Avrupa'da ortaya çıkan birçok savaş ve anlaşmazlığın da temel objesi olmuştur (Canbolat, 2019: 2). Alman tarihine baktığımızda Martin Luther'in 1517 yılında Roma Kilisesinin Hıristiyanlık inancını eleştirerek başlatmış olduğu reform hareketi uzun yıllar sürecek Protestan-Katolik savaşlarına sebep olmuştur (Canbolat, 2009: 3-4). Luther'in düşüncesinin Hıristiyanlık dini açısından temelde iki önemli ve yeni noktası bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi; *sola scripture*, yani Kilisenin faaliyetlerini İncil'de açık bir şekilde belirtilmeyen bidatlerden arındırmayı; ikincisi ise, *sola fide* olarak ifade edilen sadece imanın ölçü alınması ve rahiplerin günah çıkarma yetkilerinin elinden alınmasını savunmuştur. Bu anlamda Luther'in öne sürmüş olduğu yeni ilkeler yüzyıllardır Batı Avrupa toplumuna ve siyasetine şekil vermiş Kilise-Devlet iktidarı ilişkisine doğrudan bir meydan okuma olarak görülmüştür (Hawes, 2017: 78).

Avrupa'da 16. yüzyılın başlarında Protestan prenslikler ve Katolik prenslikler arasında yaşanan savaşlar neticesinde imzalanan *1555 Augsburg Barış Anlaşması* ile Protestanlık Avrupa'da resmi bir mezhep olarak kabul edilmiş, hükümdar temsil ettiği halkının dinini seçme yetkisi kazanmıştır. Prensler/hükümdarlar imparatorun baskısından kurtulmuş olsa da halklar prenslerin baskısından kurtulamamıştır (Şahin, 2016: 29-34). Bu süreç sonrasında, Protestanlık Avrupa'da tanınan bir mezhep olurken Kalvinizm, Yahudilik ve İslam yasal din ve mezhepler olarak tanınmamaya devam etmiştir. Augsburg Barışının yetersiz kalması neticesinde taraflar arasında 1618-1648 tarihlerinde Otuz Yıl Savaşları yaşanmıştır. 1648 yılında *Vestfalya Anlaşması'nın* imzalanması ile devletlerarası ilişkiler dini boyut ve ideolojilerden arındırılarak maddi ve ulusal çıkarlar üzerine bina edilme süreci başlamıştır. 1648 sonrası devletler inanç eksenli politikaların yerine ulusal çıkar temelli politikalar yürütecektir ki bu süreç Soğuk Savaş'ın sonuna kadar devam edecektir (Şahin, 2016: 54). Uluslararası politikada eski aktör ve sistemin çöküşü ve yeni aktörlerin ve sistemin ortaya çıkması olarak ta bilinen Vestfalya sistemi modern egemen devletler açısından

benimsenmiştir (Bektaş, 2017: 114). Bunun en önemli nedeni ise, Avrupa'daki papalık kurumunun devlet işleri ile olan ağının kesilerek devletin siyasi işlerinin ve egemenliğinin anlayışının sekülerleştirilmesidir.

Avrupa'da ortaya çıkan birçok değişim gibi Alman birliğinin sağlanmasının en önemli tetikleyici faktörlerden birisi 1789 Fransız İhtilali olmuştur. Fransız Devrimi'ni izleyen Avrupa içi savaşlarda birçok kral Fransa'yı devirmeye çalıştıysa da başarılı olamadı. Prusya ise, *junker* askerlerinden oluşan ordusuyla *Valmy Muharebesi*'ni 1792 yılında beklenmedik bir şekilde kaybederek Devrimci Fransa devleti ile ilk anlaşma yapan ülke olmuştur (Hawes, 2017: 100). Bismarck, Alman Birliğini kurmak için oldukça Real politik bir yaklaşım sergilemiştir. Güç politikasının diğer bir adı olan *Real politik*, kendi ülkelerinin çıkarlarını maksimize etmeyi ve diğer devletlerden buna saygılı olması gerektiği inancını taşımaktadır (Keskin, 2013: 441). Bismarck aynı zamanda Alman prenslikleri arasında Zollverein adı verilen gümrük birliği oluşturulmuş ve Prusya Devleti liderliğinde Alman birliği sağlanmıştır (Köni, 2016: 137). Almanya, ulus birliğini güçlü bir şekilde inşa etmek için Danimarka, Fransa ve Avusturya ile de savaşması gerektiğinin farkına varmıştır. 1870 yılında Fransa ile savaşmış ve savaşı kazanmıştır. Rusya ve Avusturya'yı tarafsız bırakmış, Alman prensliklerini de egemenliği altına alarak ulus birliğini gerçekleştirmiştir (Sander, 2009: 220-222; Gözeri, 2013: 79).

Almanya'nın siyasi birliği kurması ve sonraki yıllarda Fransa ile ortaya çıkan güç mücadelesi, 1815 yılında Avrupa güç dengesini korumak için kurulan "Avrupa Uyumu" sisteminin çökmesine sebep olacaktır. Almanya bu dönemdeki en önemli iki dış politik hedefe sahiptir. Birincisi, Almanya'nın güvenliğinin sağlanması ve diğeri ise, Avrupa'da bazı devletler ile ittifak kurularak Fransa'nın yalnızlaştırılması olmuştur (Erhan ve Özkoç, 2014: 35). Avrupa'da hızla gelişen endüstrileşmenin bir sonucu olarak yeni sınıfın ulusal birlik söylemi yanında milliyetçilikle Almanların ulus kimliğinin güçlenmesini sağlamıştır. Prusya ordusu Fransızlardan nefret ederken Alman birliğini desteklemesiyle Avrupa'da Almanların birleşmesindeki en güçlü aktör olmuştur. Bu da Almanların Napolyon sistemine olan tepkisi ile Alman ulus birliğinin sağlanmasındaki etkiyi göstermektedir. (Sander, 2009: 190-191). Almanya, Bismarck ile ulusal birliğini tamamlamakla kalmamış Avrupa güç dengesi sistemini sarsacak kadar da güçlenmiştir. II. Wilhelm döneminde ise Almanya'nın Avrupa kıtasında başat güç olma çabaları ve diğer devletlerin buna karşı aldığı tedbirler kıtadaki güç dengesinin motivasyonunu belirleyecektir (Yılmaz, 2013: 66). Ulusal birliğini tamamlayan Almanya kıtanın askeri, ekonomik ve siyasi alanlarında Avrupa kıtasının başat bir gücü konumuna gelmeye başlamıştır. Zaman içerisinde güçlenen Almanlar diğer Avrupalılar tarafından tehdit olarak görülmüştür (Doğan, 2011: 1-2).

II. Wilhelm, Bismarck'tan oldukça farklı olarak Almanya'nın İngiltere ve Fransa'nın sahip olduğu sömürge kaynaklarından mahrum olmamasını düşünen yüksek jeopolitik hedeflere sahip bir liderdi. II. Wilhelm, Almanya'nın hızla silahlanarak sömürge yarışına katılması ve kendi ittifak sisteminin oluşturması gerektiğine inanmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti ile ilişkileri geliştirmek ve Doğu'da nüfuz elde etmeye çalışmak Almanya'nın ulusal çıkarları için oldukça önemliydi. Bu anlamda, 1898 yılında ikinci defa Osmanlı topraklarını ziyaret eden II. Wilhelm, Osmanlı toprağı olan Kudüs'te bir Protestan kilisesi açarak bölgede stratejik çıkarları olan İngiltere'ye Orta Doğu politikasında Almanların da var olduğunu göstermiştir (Yılmaz, 2013: 73) Almanya'nın dışa açılım ve nüfuz elde etme süreci 1890 sonrasında daha da artarak II. Wilhelm tarafından bir dünya politikası (Weltpolitik) oluşturulmaya başlanmıştır (Canbolat, 2019:7).

3. I. Dünya Savaşında Alman Dış Politikası

1907 yılı sonrası İngiliz istihbarat raporlarında Almanya'nın ekonomik ve siyasi etkisinin Avrupa'da güçlendiği ve Londra açısından Berlin'in giderek belirgin bir tehdide dönüşeceği meselesine sık bir şekilde yer verilmiştir. İngiltere'de Avrupa'da iki güçlü devletin güç dengesini bozacağı ve ilerleyen sürecin kaçınılmaz bir savaşa neden olacağı ön görmüşlerdi (Köni, 2016: 137). Özellikle, Almanya'nın 1900 sonrası Kuzey Afrika'da birkaç önemli bölgeyi kontrol etmeyi başararak giderek güçlenmesi Fransa ve İngiltere'nin Almanya aleyhine ittifak yapmasını kolaylaştırmıştır. 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliaht prensi Franz Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp tarafından öldürülmesi üzerine I. Dünya Savaşı'na giren Almanya; Osmanlı Devleti'nin hem Kafkaslarda Rusları dengelemek hem de bu devletin kontrolünde olan Halifelik makamının temsiliyetinden yararlanarak Fransızların ve İngilizlerin Müslümanların bulunduğu topraklarda doğrudan güç kaybetmesini sağlamaya çalışmıştır (Canbolat, 2009: 98-101). Son iki yüz yıldır Doğu Avrupa ve Balkanlardaki kontrol ettiği topraklardan adım adım geri çekilen Osmanlı Devleti de bağımsızlığını korumak ve kaybettiği bazı bölgeleri tekrar ele geçirmek ümidiyle Almanya'yı bu savaşta desteklemiştir.

Alman ulus birliği 1871 yılında sağlanmıştı fakat Almanya'nın sınırları jeopolitik bakımdan oldukça güçsüz ve saldırıya açık bir konumda olmaya devam etti. Bunun Almanya için büyük bir tehlike olduğunu gören Almanya Genelkurmay Başkanı Schlieffen stratejik bir plan hazırlamıştır. *Schlieffen Planı* olarak bilinen bu girişime göre Almanya ilk önce Fransa'yı işgal edecek bir ay içerisinde Rusya seferberlik hazırlıklarını tamamlamadan Rusya'ya saldırarak Moskova'yı yenecekti. Bu stratejik planın savaş meydanında gerçekleşmemesi ve Fransa'nın Almanya'ya karşı beklenilenden fazla şekilde mukavemet göstermesi neticesinde Alman İmparatorluğu dört sene sürecek uzun bir savaş sonrasında tarihe gömülecektir. (Sander, 2009: 347) 1917 yılında Almanya'nın Atlantik'te ABD ticari gemilerini hedef alması, Washington'daki var olan Alman aleyhtarlığının hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Bunun yanında, ABD karşıtı bir ittifak kurmak adına Almanların Meksika'ya yaklaşması ABD'nin I. Dünya Savaşı'na Almanya karşıtı cephede katılmasını kolaylaştırmıştır (Hawes, 2017: 115). ABD'nin savaşa müdahil olması ve Almanya'nın savaş öncesi hazırlamış olduğu askeri planların başarısız olmasıyla birlikte Almanya ağır bir yenilgiye uğratılmıştır.

I. Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte Müttefik devletler ile Almanya arasında *Versailles Anlaşması* imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Almanya; Avrupa'da Fransa, Belçika, Polonya ve Danimarka'dan kazandığı birçok toprak parçasını geri vermiş ve bu devletlerin bağımsızlığını tanımıştır. Aynı zamanda Almanya'nın Afrika ve Uzak Doğu'daki sömürgeleri de bu anlaşma ile ellerinden çıkmıştır. Almanya'da zorunlu askerlik kaldırılmış ve ordu küçük bir oranda sınırlandırılmıştır. Ayrıca, Almanya'ya çok ağır savaş tazminatı ödetilerek Almanya'nın bir daha revizyonist bir ülke olmaması için ağır şartlar altında barış anlaşması imzalamıştır (Armaoğlu, 2014: 137-138). I. Dünya Savaşından sonra Fransa, Almanya'nın Avrupa güçler dengesinde tekrar tehdit olmayacağı bir durumda tutulmasını arzu etmiştir. İngiltere ise, Almanya'yı 1815 Viyana Kongresi ardından Fransa'nın tekrar Avrupa Uyumu'na dahil edilmesine benzer şekilde Almanya'nın yeni kurulacak uluslararası sisteme entegre edilmesi ve Avrupa devletleri tarafından dışlanmaması gerektiği üzerinde durmaktaydı (Nye & Welch, 2009: 155-156). Almanya'nın Fransa'nın endişesini gidermek için Versailles Anlaşmasını imzalamaya mecbur bırakılması ilerleyen yıllarda ortaya çıkacak Alman-Fransız düşmanlığını besleyen ve II. Dünya Savaşının patlak vermesine neden olan önemli gelişmelerden birisi olmuştur.

I. Dünya Savaşı sonrası inşa edilmeye çalışılan barış ortamı 1930 sonrası hızlı bir şekilde tekrar bozulmaya başlamıştır. Almanya'nın askeri ve sanayi anlamda tekrar güçlenmeye başlaması diğer devletlerin tedirgin hale gelmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun yanında, Almanya'nın İtalya ve Japonya ile ilişkilerini geliştirme arzusu ve Alman iç politikasında radikal sağın güçlenmesi I. Dünya Savaşı sonrası kurulan statükonun bozulmasında etkili olmuştur. I. Dünya Savaşı'nda ağır bir yıkıma maruz kalan İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya karşı koyacak güce sahip olmaması, Avrupa'da giderek artan Alman tehdidini daha da hissettirmiştir (Özdemir, 2018: 41). 1933 yılında ise Alman Nasyonal Sosyalist Partisi'nin iktidara gelmesi ile birlikte Almanlar, Avrupa'daki statükoyu tekrardan güç kullanarak değiştirmeye başlamıştır. Almanların öncelikli hedefi ise Almanya'nın elini kolunu bağlayan ve askeri bir güç olmasını engelleyen Versailles Antlaşması'nın fesih edilmesi olmuştur (Sönmezoglu, Güneş ve Keleşoğlu, 2015: 24).

I. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti savaş sonrası statükoyu korumayı ve devletlerarası geniş çaplı yeni bir savaşın ortaya çıkmasını önlemek amacıyla kurulmuştur. Özellikle Milletler Cemiyetinin 10. Maddesinde yer alan "Cemiyetin bütün üyelerinin siyasal bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini dışarıdan gelecek tehditlere karşı korumak ve bunlara saygı göstermek" maddesi ile bütün üye devletleri yükümlü kılmıştır (Arı, 2008: 299). 1931 yılında Japonya'nın Çin ve Mançurya'da saldırılara başlaması yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Bununla birlikte, Avrupalı devletlerin Kuzey Afrika'daki sömürgelerindeki işgal girişimlerine MC'nin herhangi bir yaptırım uygulamaması bu örgütün meşruiyetini zedelemiştir. Ayrıca, 1933 yılında MC'den Japonya'nın ve Almanya'nın ayrılma kararı alması I. Dünya savaşı sonrası kurulan sistemin parçalanmasına neden olmuştur (Aydın, 2014: 405; Balcı, 2013: 63). Bu gibi gelişmeler neticesinde I. Dünya Savaşı sonrasında savaşın galip devletleri tarafından kurulan statüko bozulmuş, başta Avrupa kıtası olmak üzere dünyada silahlanma tekrardan hızlı bir şekilde yükselmeye başlamıştır.

4. II. Dünya Savaşı'na Giden Yol Ve Sonrasında Almanya

II. Dünya Savaşı'ndan hemen önce Japonya ve Almanya'nın kendi endüstrilerini doyuracak doğal kaynaklara sahip olmaması ve yaşanan uluslararası ekonomik bunalımdan dolayı bağımlı oldukları ham maddeleri ticari yollar ile elde edememeleri her iki devletin de saldırgan politikalar benimsemesine meşru zemin hazırlamıştır (Sander, 2009: 35). Bununla birlikte, Almanya'nın uluslararası politikadaki jeopolitik hedefleri de onun saldırgan ve revizyonist politikalar yürütmesini kolaylaştırmıştır.

Jeopolitik kavramını ilk kullanan Rudolf Kjellen ve Alman coğrafyacısı olan Friedrich Ratzel gibi jeopolitikçi bilim adamları devletlerin her birini yaşayan organizmalara benzetmektedirler. Özellikle Ratzel, buradan yola çıkarak devletin teritoryal sınırlarını genişletmesini de normal karşılamaktadır. Kjellen, Ratzel ve Haushofer gibi jeopolitikçiler iki savaş arası dönemde Hitler'in siyasi danışmanlığında bulunarak revizyonist Alman dış politikasının şekillenmesinde ve bu politikalara meşruiyet kazandırılmasında büyük rol oynamıştır (Arı, 2010: 218). Özellikle Ratzel'in hayat sahası anlamına gelen "*lebensraum*" kavramı, Almanya'nın I. Dünya Savaşı sonrasında topraklarını tekrardan genişletmek adına yapacağı birçok savaşın nedenine Almanya açısından kabul edilir sebepler oluşturmuştur.

Hitler, Alman ulusunun yaşam ve güvenlik alanını ifade eden *Lebensraum* politikasını Alman ulusunun dış güvenliği için gerekli bir faktör olarak algılamıştır. Bu anlamda bir ulusun yaşadığı coğrafi alan ne kadar büyük olursa ulusun kendini koruma olasılığı o kadar kolay olacaktır. Küçük coğrafi alanda yaşamaya mahkum olan uluslar dolaylı olarak kendilerini başkaları tarafından istila edilecek bir konuma sokmaktadırlar. Ayrıca Hitler, topraklarını genişletmediği takdirde Almanların yok olacağını ve bu durumun doğal olarak Almanlara revizyonist politikalar belirleme hakkı verdiğine inanmıştır (Tarakçı, 2003: 104-

105). Hitler, 1935'te Avusturya'yı yerel Nazi gruplarının da büyük desteğiyle kendi topraklarına ilhak ederek Versailles Anlaşması anlamını yitirmesini sağlamıştır. Hitler'in revizyonist politikaları büyük hayal kırıklığı ile sonuçlanarak 2 Mayıs 1945 günü Almanya müttefik güçlere teslim olma kararı almıştır.

II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın ABD, SSCB, İngiltere ve Fransa'dan oluşan müttefik kuvvetlere yenilmesi Almanya'nın sonunu getirmiştir. Müttefikler aldıkları kararlar ile Almanya'nın kontrolünü kendi aralarında paylaşmışlardır. Ayrıca, Almanya'dan Nazizmin tamamıyla arındırılması, mevcut savaş endüstrisinin ortadan kaldırılması, savaş suçlularının yargılanması ve savaş sonu Almanya'nın sebep olduğu zararların giderilmesi için Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi gerektiği kararlaştırılmıştır (Erhan ve Özkoç, 2014: 43). Bununla birlikte, ABD diğer işgalci güçlerden farklı düşünerek Almanya'nın cezalandırılıp sistem dışına atılmasının kimsenin yararına olmayacağını ve bu durumun Avrupa'da gelecekte yaşanması muhtemel krizleri tırmandıracağını ileri sürerek İngiltere ve Fransa'yı da bu yönde ikna etmiştir.

Müttefik güçlerin 1945 Yalta konferansında Müttefikler Kontrol Konseyi idaresinde Almanya'nın Sovyet, ABD, İngiltere ve Fransa'dan oluşan dört işgal bölgesine ayrılması kararı alınmıştır. İşgalin ilk yıllarında özellikle ABD-Sovyetler arasındaki ideolojik farklılıklar ve çıkar algılamalarında ortaya çıkan sorunlar Hitler'i durdurma üzerinde inşa edilen ittifakın sonunu getirmiştir (Önsoy ve Koç, 2018: 81). II. Dünya Savaşı'nda Almanların yenilmesi ile birlikte savaşın galibi olan ABD, Sovyetler, İngiltere ve Fransa tarafından Almanların nasyonal sosyalizmden uzaklaştırılıp Alman topraklarının doğu ve batı olarak iki işgal bölgesi olarak bölünmesi kararlaştırılmıştır. Almanya'nın ikiye bölünmesindeki en önemli nedenlerden birisi Sovyetlerin Doğu Avrupa'da gittikçe güçlenmesi ve buna karşı Truman Doktrini'nin ilanı ile birlikte Almanya'yı yenen güçlerin iki kutba ayrılması olmuştur (Canbolat, 2009: 116-117).

1700

Hitler Almanya'sını durdurmak adına müttefik olan Anglo-ABD-Rus kampları hızlı bir şekilde bölünmeye başlamış ve Churchill'in 1946 yılında yapmış olduğu *Demir Perde* konuşması sonrası Almanya merkezli bölünme küresel anlamda Doğu-Batı bölünmesini tetiklemiştir. Truman'ın ABD hükümetinin Komünizmin yayılmasını önlemek amacıyla Sovyet baskısına maruz kalan ülkelere ekonomik yardım yapacağı kararı ise bu bölünmeyi tescil etmiştir (Hawes, 2017: 205). ABD-Sovyet merkezli genişleyen ideolojik bölünmenin en önemli kırılmaları Avrupa'da yaşanmakla birlikte Asya kıtası başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerinde de önemli krizlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Temiz, 2019: 297). Almanya'nın başkenti olan Berlin'de Doğu-Batı bölünmesinden nasibini alarak ikiye bölünmüş, Doğu Berlin Sovyetlerin kontrolüne girerken Batı Berlin ABD, Fransız ve İngiliz işgal kuvvetleri tarafından kontrol edilmeye başlanmıştır.

5. Federal Almanya'nın 1949-1990 Yılları Arasındaki Siyasi Durumu

II. Dünya Savaşı'nı ABD ve müttefiklerinin kazanması ABD Grand Stratejisi'nde bazı değişimlere neden olmuştur. Bu anlamda, ABD uluslararası sistemde "üstünlük" anlayışından "iş birlikçi güvenlik" politikalarına yönelmiştir (Özdemir, 2018: 412). Bu anlamda II. Dünya Savaşı'nda büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa'nın yeniden inşası ve Avrupa'da giderek etkinliğini arttırmayı başaran Sovyetlere karşı jeopolitik güç dengesinin oluşturulması için Almanya, diğer Batı müttefiki ülkeler gibi yoğun bir şekilde ABD desteğini almıştır.

23 Mayıs 1949 tarihinde ABD başta olmak üzere Batı ittifakının desteklemiş olduğu Federal Almanya kurulmuştur. Demokratik Almanya ise 7 Ekim 1949 tarihinde Sovyetler Birliği'nin cömert destekleri ile kurularak Almanya toprakları üzerinde kır yıldan fazla sürecek bir ayrılık yaşanmaya başlamıştır. Federal Almanya'nın dış politik öncelik alanlarına

baktığımızda temelde dört faktör yer almaktadır. Bunlar; Alman tarihsel mirasının sahiplenilmesi, bölünmüşlüğü giderilmesi, ekonomik yeterliliğin gerçekleştirilmesi ve uluslararası yapıda kendisine uygun bir konum bulma olmuştur (Canbolat, 2009:121-122).

Federal Almanya'nın dış politikasını belirleyen en önemli faktörlerden birisi uluslararası ilişkilerin yapısı olmuştur. Federal Almanya, Soğuk Savaşın ilk yıllarında ortaya çıkan oldukça zor koşullar altında uluslararası sisteme dahil olmuştur (Canbolat, 2019:11). Federal Almanya'nın ilk başbakanı olan Adenauer öncelikle ülkesinin uluslararası toplum arasındaki yerini Batı entegrasyonu bağlamında sağlamaya çalışmıştır. Bununla birlikte, Adenauer Alman tarihi mirasına sahip çıkma ve bunu tescillendirme adına II. Dünya Savaşı esnasında Almanya'nın sahip olduğu borçların, Yahudilere ödenmesi gereken iyileştirme tazminatların ödenmesi gibi bütün yükümlülüklerini yerine getirmiştir (Canbolat, 2019: 14). Bunlara ek olarak, Almanya'nın Soğuk Savaş'ın en şiddetli yaşandığı yerlerden birisi olması, ulus topraklarının bölünmesi, ekonomik çöküntü ve tarihsel rakip devletler olan Fransa ve İngiltere'nin Almanya'ya karşı ihtiyatlı tavırları Federal Almanya'nın dış politikasının belirlenmesinde önemli etkenler olmuştur.

5.1. Almanya ve Avrupa Birliği

Kıta Avrupası Devletleri geçmişte olduğu gibi 20. yüzyılda da birbirini yok edecek derecede birbirleriyle savaştı. Bunun temel nedeni modern zamanda iktisadi kazanımlar ve sömürge pazarlarının paylaşımıydı. Bunun yanında, uzun siyasi tecrübelerine istinaden Avrupalılar iki büyük dünya savaşından sonra Avrupa Birliği'nin düşünsel temellerini atacak çözümler ortaya koyma konusunda da önemli tartışmalar yaşamıştır (Aydoğan, 2015). II. Dünya Savaşı'nın ardından ekonomik anlamda tükenen Avrupa'nın arkasında bundan sonraki süreçte ABD siyaseti belirgin hale gelecektir. Savaştan sonra Avrupa içerisinde güvenliğin sağlanması, Alman-Fransız tarihsel düşmanlığının giderilmesi, ekonomik iyileşmelere gidilmesi ve bölge ülkelerini birleştirme fikirleri gündeme gelmiştir. Bunun ilk adımı, ABD'nin Marshall yardımlarıdır. ABD'den gelen yardımların koordinasyonunun sağlanması için Avrupa Ekonomi İşbirliği Örgütü (OEEC) kurulmuştur.²

Federal Almanya 1949 yılı itibarı ile hızlı bir şekilde sanayi ve endüstri alanında iyileşme göstermiştir. Almanya'nın bu yükselişi onun temel enerji kaynakları ve ham maddelere olan gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Almanya artan hammadde ihtiyacını tedarik etme adına daha önce emperyalist emeller ile sömürmeye çalıştığı üçüncü dünya ülkeleri ile ortak çıkarlar üzerinde birleşmek için diplomatik ilişkiler geliştirmeye başlamıştır. Alman siyasetler bu tarihten sonra işbirliği ve ticaretin ön planda olduğu bir dış politikanın uygulanmasına zemin hazırlamıştır (Canbolat, 2009: 124). Soğuk Savaş döneminde Almanya'nın ekonomik ve sosyal açıdan güçlenmesinin en büyük nedeni iş adamları ve işçi sendikaları arasındaki konsensüsten kaynaklanmaktaydı. Sendika ve iş adamları birlikteliği sürekli devam etmiş bu birliktelik siyasete de yansarak Hıristiyan Demokratlar'a iş adamları yakın olurken sendikalara ise Sosyal Demokratlar destek ermiştir. Bu da Almanya'nın jeopolitik yaşam alanı projesini şirketlerin projesine çevirmiştir (Köni, 2016: 140).

Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın 9 Mayıs Deklarasyonu olarak bilinen "Schuman Planı" konuşmasında Fransız Hükümeti'nin Fransız ve Almanların kömür ve çelik üretim alanlarının ortak kullanacağı ve Avrupa'da barışın tesis edilmesi için en uygun araç olduğunu ifade etmiştir (European Union, 2017). Diğer taraftan ise, Fransa, Almanya'nın Marshall yardımları ile birlikte artan gücünden tarihsel tecrübelerine dayanarak endişe duydu.

² II.Dünya Savaşında ABD her ne kadar Almanya aleyhine politikalar izlediysede savaş sonunda özellikle Batı Almanya ile özel ilişkilere sahip olmuştur. Bunda Alman-ABD uzaklığı ve direk tehdit olarak algılanmaması iki ülke arasındaki ilişkilerin pozitif yönde seyir etmesini sağlamıştır (Erhan ve Özkoç, 2014: 49; Alkan, 2015: 55)

Almanya'nın rakipleri olan diğer Batı Avrupa ülkeleri Almanya'nın kalkınmasından ve tekrar kontrol dışına çıkmasından endişe duydu. 1950 yılında Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu fikrini öne atmıştır. Bu öneri uyarınca Fransa ve Almanya hammadde ve ağır sanayisini bir daha ayırması mümkün olmayacak şekilde birleştirecektir (Hook ve Spainer, 2014: 56). Fransa böyle bir birliğin kurulmasını II. Dünya Savaşı'nda ülkesini işgal eden Almanya'yı kurumsal bir mekanizma içerisinde kontrol etmek istemesinden dolayı desteklemiştir. Bu mekanizma ile Fransa Almanya'nın ortak çıkarlar ve kazan kazan politikası ile tekrar silahlanıp kendisine tehdit olma ihtimalini ortadan kaldırmak istemiştir (İnat ve Cicioğlu, 2014: 631).

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, II. Dünya Savaşı'nın ana sebeplerinden biri olarak gösterilen çelik ve kömürün enerji bölgelerine yakın ülkeler tarafından dengesiz bir şekilde kullanımının ileride bir savaşa tekrar sebebiyet vermesini önlemek için kurulmuştur (Karaca, 2008: 65). Aynı zamanda bunları yönetecek ortak pazar, ortak kurum ve ortak politikaların da güvence altına alınması düşünüldü. Ayrıca bu plan ile Avrupa'nın tekrardan istikrara kavuşması yaşam seviyesinin artırılması ve istihdamın sağlanmasını hedeflenmişti (Yazgıç, 2005: 16).

Avrupa Birliği kurulması ve Almanya'nın bu birliğin en önemli bir üyesi olarak kontrol altına alınması ile birlikte 1871 Alman birliğinin kurulmasından itibaren Fransa ile sıfır toplamı (zero sum) ilişkiler iki tarafa da göreceli çıkar sağlayan sıfır toplamı olmayan ilişkilere dönüşecektir (Arı, 2010: 259). Siyasal gerçekçiliği keşfeden Avrupa toplulukları üç yüz yıl sıfır toplamı politikaları uygulayıp, bu modelin insanın medeniyet birikimi ve sahip olduğu beşeri değerlere verdiği olağanüstü zararı ortadan kaldırmak adına ortak çıkar ve karşılıklı güvene dayalı bir barış modeli etrafında uzlaşmaya karar vermiştir (Canbolat, 2009: 47).

1960'lı yılların başında Batı Almanya hem NATO hem de AET'nin en önemli üyelerinden birisi oldu. Aynı zamanda küresel otomotiv piyasasının en güçlü tedarikçisi olması birçok Avrupa ve Asya ülkesinden Almanya'ya emek transferinin gerçekleşmesini sağlamıştı (Hawes, 2017: 2016). Bununla birlikte, Federal Almanya savaş sonrası dönemde Doğu Almanya'yı bağımsız bir devlet olarak kabul etmemiştir. *Hallstein Doktrini* ile bunu bir politika haline getiren Federal Almanya, Doğu Almanya'yı diplomatik olarak tanıyan ülkeler (SSCB hariç) ile ilişki kurmamak için uzun bir süre direnmiştir. 1961 yılında Berlin Duvarı'nın inşa edilmesi sonrası iki devletin *de facto* olarak ayrı birer yapılarının olması kesinleşmesi ile Almanya bu politikasından geri adım atmıştır (Ülger, 2019: 242).

Avrupa devletlerinin diğer bazıları ise, topluluk yapılanmasına çok önem vermemiştir. İngiltere 1973 yılına kadar topluluğa üye olmamıştır. İngiltere'nin Avrupa Ekonomi Topluluğuna üye olmamasının en büyük nedeni kendisini hem Avrupa'da hem de dünyanın birçok alanında bir süper güç olarak görmesidir. Churchill Avrupa Birliği fikrinden bahsederken bunun kıta merkezli değil Birleşik Krallık merkezli olmasını düşünmüştür. Fransa ise, De Guelle'un de etkisiyle İngiltere'nin hem ABD ile güçlü ilişkilerinden hem de AET içindeki lider konumunu kaptırma endişesinden dolayı Londra'nın birliğe katılmasını istememiştir (Yazgıç, 2005: 20-21).

5.2. Berlin Duvarının yıkılması ve Güçlenen Almanya

Soğuk Savaş'ın Avrupa'ya bir çıktısı olan bölünmüş Almanya sorunu özellikle Batı (Federal) Almanya'nın Hallstein Doktrini çerçevesinde Doğu Almanya'yı tanıyacak ülkeler ile diplomatik ilişkilerini keseceğini açıklamıştır. 1957 yılında Doğu Almanya ile ilişkileri bulunan Yugoslavya ile ilişkilerini askıya alması Batı Alman dış politikasının Doğu Almanya'yı ne şekilde algıladığının bir göstergesidir. Batı Almanya Doğu Almanya'ya yönelik bu yalnızlaştırma politikasını 1969 yılında Sosyal Demokrat olan Willy Brandt'ın

ülkenin başına geçmesine kadar devam ettirmiştir (Arı, 2008: 385; Wasserstorm, 2010: 119). Bununla birlikte, o dönem Batı Almanya devletinin kendi vatandaşlarına sağlamış olduğu siyasal, ekonomik ve temel insani imkânlar birçok Doğu Almanya vatandaşının Batı Almanya'ya göç etme ve birleşmeye yönelik fikirlere yönelmesini kolaylaştırmıştır.

1970'li yıllara gelindiğinde Almanya dış politikasında bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Doğu Almanya'yı birçok devletin resmi olarak tanınması ve ikili ilişkiler geliştirmesiyle Federal Alman karar alıcıları Doğu Almanya'ya ilişkin görüşlerinde bir takım değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu süreç sonrası taraflar kendilerini iki ayrı Alman devleti ama tek bir ulus olarak tanımlamaya başlamışlardır (Canbolat, 2009: 150). 1985 yılında Sovyetlerin başına geçen Gorbaçov, Sovyetleri giderek güçsüzleştiren askeri harcamaları kısacağına, 1988'de Afganistan'dan çekileceğini, Doğu Avrupa'dan 50.000 askerini geri çekme kararı aldığını söylemiştir. Ayrıca Gorbaçov, Brejnev'in Sosyalist ülkeleri tek bir çatı altında toplama, gerektiğinde bu ülkelere Varşova Paktı aracılığıyla müdahale etme yükümlülüğüne son verdiğini duyurmuştur. Sovyetler bu kararı somut bir şekilde 1989 yılında Polonya'da komünist olmayan bir hükümet kurulması sonucu bu ülkeye müdahale etmeyerek fiilen göstermiştir (Oran, 2013a: 12-13).

1989 yılına gelindiğinde, dünya genelinde de komünist blok yeni bir döneme girmeye başlamış ve hatta blok içi bazı ülkeler kapitalizme geçiş yapmaya başlamıştı. Budapeşte, Bükreş ve diğer Avrupa ülkelerindeki rejimler çöktüğünden dolayı Çinli komünistler tarafından bu olaylar talihsizlik olarak algılandı. 1989'da Pekin'in Tiananmen meydanında devlet güvenlik görevlilerinin halkın üstüne ateş açtığı ve birçok insanın öldüğü gün Prag'da Kadife Devrim oldu ve Almanya'yı ikiye bölen Berlin duvarı yıkıldı (Wasserstorm, 2010: 117).

Sovyetler Birliği, Doğu Almanya'da müttefiki olan komünist hükümeti desteklemek için kuvvet kullanmama kararı almıştı. Bunun sonucu olarak Batı Almanya ile birleşmek isteyen Doğu Almanya vatandaşlarının Berlin Duvarı'nı kitleler halinde yıkmaları iki bölünmüş Almanya'yı birleştirmek ile birlikte, Soğuk Savaş'ın sonunu da getirmiştir (Nye & Welch, 2009: 224). Komünist Blok'un içerisinde yaşadığı derin ekonomik bunalımlar iki Almanya arasındaki bölünmeyi sonlandırmıştı. 1990 yılı Mart ayında yapılan referandum sonrasında ise Doğu ve Batı Almanya birleşme kararı almıştır. Ayrıca Batı Almanya'nın Sovyet ekonomisinin toparlaması için yapmış olduğu sekiz milyar dolarlık yardım Gorbaçov'un ikna edilmesini de kolaylaştırmıştır (Hook ve Spainer, 2014: 164-165).

Berlin Duvarı'nın yıkılması İngiliz ve Fransızların Avrupa'nın geleceğine ilişkin bir takım endişeler hissetmesine neden olmuştur. Fransa, Alman birleşmesini Avrupa'da tekrar Alman revizyonizminin güçlenmesi ihtimali ile birleşmeye endişe ile yaklaşırken İngiltere ise Avrupa ülkeleri arasındaki etkisinin azalacağı ihtimalinden dolayı memnun olmamıştır (Köni, 2016: 142). Bu ülkelerin temel çekincesi Almanya'nın güçlü ekonomi ve nüfusu ile Avrupa'da nasıl bir dış politika izleyeceği ve geleneksel güç politikalarına yönelip yönelmeyeceğidir (İnat, 2009: 34). Sovyetler Birliği bu yeni duruma benzer bir yaklaşım koymuştur. Sovyet Dışişleri Bakanı Edvard Şevardnadze Doğu-Batı Almanya'nın birleşmesinin, oluşan mevcut güç dengesini istikrarsızlığa sürükleyeceğini ileri sürmüştür. (Nye & Welch, 2009: 121).

1980'li yılların sonuna geldikimizde uluslararası ilişkilerde yeni paradigmlar ortaya çıkmıştır. Bu paradigmlar özellikle Almanya'nın geleceği açısından çok önemli gelişmelerdir. Doğu Blok koruyucu ve temsilcisi olan Sovyetlerin yıkılması ile birlikte iki kutuplu yapı değişmiştir. Almanya, kaybetmiş olduğu ulusal birliği tekrar sağlayıp, dünya politikasında kısmen ABD'ye bağımlı olmadan ve uluslararası sistemde daha etkin bir dış politika yürütme fırsatı elde etmiştir (Canbolat, 2009: 61). Esasen, Federal Almanya Başbakanı Kohl'un 28

Kasım 1989 tarihinde Almanya'nın birleşmesi için hazırlanan eylem planında Doğu-Batı Almanya birleşmesini Avrupa bütünleşmesinin en önemli halkası olarak göstermesi ve bunun Avrupa ve Dünya'da inşa edilmeye çalışılan barış girişimlerine faydalı olacağına dair beyanları dünya kamuoyu tarafından dikkatli bir şekilde takip edilmiştir (Önsoy ve Koç, 2018: 114).

6. 1989'dan Günümüze Kadar Geçen Süreçte Birleşmiş Almanya

12 Eylül 1990'da Almanya ve topraklarını II. Dünya Savaşı'nda işgal eden dört ülkenin kararı ile iki Almanya'nın birleşmiş ve Almanya'nın toplam nüfusu 80 milyona ulaşmıştır. Ayrıca bu nüfusa Avrupa'nın diğer bölgelerine yayılan diaspora nüfus da eklenmiş ve Almanya Avrupa'nın nüfus açısından en önemli ve kalabalık ülkesi olmuştur (Köni, 2016: 143). Almanya'nın birleşmesinin ve Soğuk Savaş'ın bitmesiyle NATO, Doğu Avrupa coğrafyasına doğru genişlemeye başlamıştır. 1991 Maastricht Anlaşması ile Avrupa Topluluğu da yapısal anlamda değişikliğe giderek Avrupa Birliği'ne dönüşerek hızlı bir şekilde Avrupa'nın doğusuna doğru açılımlara başlamıştır (Yılmaz, 2009: 4).

Yenidünya düzeni kurulurken Batı'nın Almanya hakkında eski emperyalist politikalarına dönüp dönmeyeceğine ilişkin birkaç çekinceleri vardı. Bakıldığında ise Almanya, 1991-2011 arası dönemde Avrupa'da doğrudan bir krize sebep olmamış, askeri anlamda bir savaşın başlamasına sebebiyet vermemiş ve Avrupa demokrasi ilkelerine bağlılığını fiilen ispat etmiştir (Doğan, 2011: 11-12). Bununla birlikte Almanya, Yugoslavya'nın dağılmaya başlaması ile birlikte Katolik Slovenya'nın ve Hırvatistan'ın kendi etki alanı altında olduğunu görerek bu devletlere destek olmuştur. Diğer AB üyesi olan Fransa ve İngiltere ise, Yugoslavya pastasından daha büyük pay alması için Sırbistan'ı desteklemiştir (Oran, 2013b: 212). Günümüz Almanya'sı 1871, 1914 ve 1939 Almanya'sından oldukça farklı bir çizgide durmaktadır. Almanya yarım yüzyıldan fazla bir zamandır parlamento ve demokrasi tecrübesine sahip olmuştur. Bu anlamda Alman dış politikasına ilişkin yapılan anket çalışmalarında, Alman halkının tekrar yayılcı bir politik anlayış çerçevesinde uluslararası politikaya yön vereceği düşünülmektedir (Nye & Welch, 2009: 89).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, 1990 yılında iki Almanya'nın birleşme kararı almasından sonra Almanya'nın uluslararası politikada etkisi daha hissedilir bir seviyeye gelmiştir. Diğer bir noktadan bakıldığında, 1994 yılında Federal Anayasa Mahkemesinin aldığı karar ile Alman ordusuna sınır dışı görevlere katılma yetkisi verilmiştir. 1999 yılında BM'nin onayı alınmadan Kosova operasyonuna katılması, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası Afganistan'a asker göndermesi, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaline karşı çıkması, 2006 yılında Lübnan'daki çatışmaları durdurmak adına UNFIL'e katılması buna örnek olarak gösterilebilir (Bülbül, 2019: 124).

Bir başka açıdan bakıldığında Almanya bugün uluslararası sistemin sıradan bir aktörü olarak gözüke de, Avrupa'nın ekonomik anlamda en büyük gücü olarak 2,9 trilyon dolarlık GSMH'si ve 200 milyar dolar dış ticaret fazlası ile Avrupa ve Dünya'da etkinliğini giderek arttırmaktadır. Bunun ile birlikte BMGK daimi üyelik talebi gibi konular ile ileride sahip olduğu gücü nasıl ve ne şekilde kullanacağı merak edilmektedir (İnat, 2009: 1). Almanya'nın bir önemli dış politika aracı ise "kültür politikası" dır. Almanya, özellikle Avrupa'da kendi sınırları dışında yaşayan yaklaşık üç milyon Alman asıllı nüfusun Almanca bilerek bir şekilde Almanya ile duygusal bağ kurmasını sağlamak istemektedir. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile birlikte eski Sovyet topraklarında yaşayan Alman azınlıklar Almanya'nın yurt dışı kültür projelerinin odağında yer almıştır (Canbolat, 2009: 137).

Almanya, Avrupa Birliği ortak para birimi olan Euro'yu 2002 yılında kabul etmiştir. Dünya çapında yapılan araştırmalar incelendiğinde Almanya'nın ABD'den sonra en çok göç

edilen ikinci ülke olması gözükmektedir (Weeb, 2014). Avrupa'nın 2008 yılındaki küresel krizden en çok etkilenen bölge olması ve Birlik içerisindeki Yunanistan, İtalya ve İspanya'nın durumunun giderek kritikleşmesi AB'ye duyulan güveni zedelerken Almanya bu krizden de ekonomisini büyüterek çıkmayı başarmıştır (İnat ve Cicioğlu, 2014: 635). 2005 yılından bugüne Almanya Şansölye Merkel tarafından yönetilmekle birlikte ekonomik anlamda uluslararası ticaret ve küresel piyasada en önemli birkaç ülkeden biri olmaktadır. Bununla birlikte, siyasi anlamda da oldukça istikrarlı bir ülke olan Almanya bugün ABD ve Rusya arasında bir denge mekanizması da olmaktadır. Rusya'nın Avrupa'nın kendi devletlerini yeniden kurma önerisinin muhatabı Almanya olurken; ABD'nin politikalarında yer alan Avrupa'nın Rusya'ya direnmesi gerektiği gibi bir önermenin tek muhatabı yine Almanya olmaktadır (Hawes, 2017: 228).

Günümüzde Almanya, Avrupa'nın en büyük ve güçlü ekonomisine sahip olmakla birlikte ABD ve Çin'den sonra dünyanın en büyük mal üreten ve ihraç eden ülkesi durumundadır. Bununla birlikte, AB içerisinde %16 nüfusa sahip olan Almanya'nın uluslararası ilişkiler ve bölgesel politikalarda gelecekte nasıl bir politika yürüteceğine dair tartışmalar devam etmektedir. Özellikle, Almanya'da AB karşıtı, göçmen karşıtı ve ırkçı grupların yükselişte olması Almanya'nın önümüzdeki senelerde siyasi anlamda zor bir tercih sürecine gireceğine işaret etmektedir (Ertem ve Vural, 2019: 202-203).

ABD ile Almanya arasında ticaret, savunma harcamalarına ayırdıkları bütçe, güvenlik anlayışları, enerji ve Orta Doğu gibi birçok politikada önemli farklılıklara sahiptir. ABD'nin Almanya'yı uluslararası politikada kendisine daha bütünleşmiş bir şekilde hareket ettirmeye çalışması ve Almanya'nın buna direnmeye çalışması ve daha bağımsız ve ılımlı manevralar sergilemesi iki ülkenin birbirlerini sıkça eleştirmesine neden olmaktadır (Ertem ve Vural, 2019: 203). Bununla beraber, Almanya'nın uluslararası krizlerde daha fazla sorumluluk almasına önemli örnekler de mevcuttur. Bunlardan AB içerisinde 2005 yılında Fransa ve Hollanda arasında çıkan anayasa krizi, 2008 küresel finans krizi, Yunanistan'da ortaya çıkan Euro borç krizi, Suriye iç savaşı ve DAES operasyonları, Brexit sürecinde birlik içerisinde tutucu tavırları ve 2015 yılında İran ile yapılan nükleer anlaşmadaki rolü gibi olaylarda önemli rol oynamıştır (Bülbül, 2019: 147). Bunun yanında Almanya, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'da sorunun kaynağı olduğu yönünde politika izlemiş, Moskova ile ekonomik ilişkilerinin zarar görme pahasına geri adım atmamış ve Rusya'nın işgalini kınamıştır.

7.Sonuç

1871 yılında Bismarck liderliğinde tesis edilen Alman ulus birliği fikri, Avrupa'da yaşayan bölünmüş Almanlar arasında dini, kültürel ve politik farklılıkların etnik kimlik etrafında birleşmesi teşebbüsü neticesinde ortaya çıkmıştır. Alman ulus birliğinin sağlanmasından günümüze kadar devam eden Alman dış politikasının önemli dönemeçlerini incelediğimiz bu çalışmada Alman ulus birliği kurulmasında önemli olan etkenler analiz edilmiş ve Alman dış politikasının emperyalist dönüşümünde siyasi ve ekonomik nedenlerin belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

II. Wilhelm döneminde Avrupa'da baş aktörlüğe aday olan Almanya revizyonist politikalar çerçevesinde önemli sömürgeler elde etmiştir. Bu anlamda, Almanya'nın uluslararası politikada güçlenmesi ile birlikte Avrupa güç dengesi yeniden tesis edilmeye başlanmış ve Almanya Avrupa'da İngilizler ve Fransızlar tarafından giderek artan bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Bununla birlikte, I. Dünya Savaşı'nın hızlı bir şekilde yaklaştığını fark eden Almanlar rakiplerini pasifize edebilmek için doğu ve batı eksenli saldırı planları hazırlamışlar ise de yenilgiden kurtulamamışlardır. Çok boyutlu Avrupa güç dengesinin tek bir güce kıtadaki etkiyi bırakmayacak şekilde inşa edilmesi, Avrupalı diğer

önemli güçlerin Almanya karşısında birleşerek Alman İmparatorluğunun sonunu getiren süreci hazırlamıştır.

I. Dünya Savaşı sonrası Fransa ve İngiltere'ye tehdit olamayacak şekilde yıpratılan Almanya'nın Avrupa sisteminden dışlanması neticesinde Almanya'da iktidara nasyonal sosyalistlerin gelmesi oldukça kolaylaşmıştır. Almanya'nın I. Dünya Savaşı sonrası çok ağır tazminatlar ödemeye mahkûm edilerek ordusu dağıtılmıştır. Bu durum Alman ulusal gururunun kırılmasını ve Hitler gibi popülist kişilerin Alman siyasetinde güçlenmesine ve iktidarı ekle geçirmesine neden olmuştur.

Almanya için II. Dünya Savaşı'nın temel nedenini teşkil eden bu gelişmeler neticesinde Berlin tekrardan ağır bir şekilde silahlanarak kendisi gibi I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarından memnun olmayan İtalya ve Japonya gibi faşist rejimler ile güçlü ilişkiler kurmuştur. Almanya'nın yeni dış politikasına ülke içerisindeki en büyük destekçiler ise sanayici iş adamları ve jeopolitikçi bilim adamları olmuştur. Bu anlamda, işadamları Hitler'e ordunun istediği silahları üretirken jeopolitikacı teorisyenler ise Hitler'e Avrupa kıskacından kurtulmak için stratejik yollar çizmeye çalışmıştır.

II. Dünya Savaşı'nda tekrar yenilen Almanya; Sovyetler, ABD, İngiltere ve Fransa tarafından işgal edilse de ABD'nin inisiyatifi ile uluslararası sistemden çıkarılmamıştır. Savaşın hemen ardından jeopolitik ve ekonomik önemi artan Almanya, iki blok arasında en keskin mücadelelerin yaşandığı yer olmuştur. Soğuk Savaş dönemi Sovyetler önünde Batı Avrupa'nın savunma hattı olması ve kapitalist sistemin önemli bir temsilcisi olması Federal Almanya'nın Batı ittifakı açısından önemini ortaya koymuştur. AKÇT ve NATO gibi kurumlar aracılığı ile Soğuk Savaş döneminde önemini koruyan Almanya, Berlin Duvarı'nın yıkılması ile birlikte tekrardan Avrupa içerisinde tartışmalara vesile olmuştur ve gelecekte de olmaya devam edecektir. Burada önemli olan nokta, Almanya'nın Avrupa sisteminden dışlanmadan askeri bir aktörden ziyade siyasi ve ekonomik bir aktör olarak kıta siyasetine destek sunmasıdır.

Berlin'in Doğu Almanya ile birleşme sonrasında uluslararası ilişkilerde etkinliği giderek artmıştır. Bununla birlikte Almanya, 1994 yılı sonrası askeri anlamda uluslararası bazı krizlere kısmi anlamda destek sağlamak adına önemli inisiyatifler almıştır. Fakat Almanya'nın bu müdahaleleri uluslararası toplumdan bağımsız olmayıp, acil eylem planları çerçevesinde yürütülmüştür. Bu nedenle diğer ülkelerden Almanya'ya yönelik ciddi bir eleştiri yapılmamıştır. Hatta NATO içerisinde Rusya ve Çin'e karşı önemli bir müttefik olan Berlin, ihtiyatlı politikalar yürütmeye ve Avrupa dışı güçlerin çatışmalarının ortasında kalmamaya da özen göstermeye çalışmaktadır.

Almanya, 1871 yılından II. Dünya Savaşı'na kadar Avrupa güç dengesi bağlamında sorunlu bir aktör konumunda olmuştur. Soğuk Savaş'ın başlaması ve uluslararası sistemi etkisi altına alması ile birlikte Almanya Batı Bloğunun en önemli üye ülkelerinden birisi olmuştur. Bugün de bu önemini koruyan Almanya, AB'nin varlığının ekonomik ve siyasi anlamda devam etmesi ve birlik içerisinde entegrasyonun tamamlanması adına önemli ekonomik fedakârlıklarda bulunmaktadır. Ayrıca, AB'nin güvenlik ve sosyal politikalarının belirlenmesi, maruz kalınan sorunların çözümü ve AB aleyhine gelişen tehditlere karşı önlemlerin alınmasında en önemli rol oynayan ülke olmaktadır.

Kaynakça

- Alkan, N. (2015). ABD'nin Alman Politikası", *Avrasya Dosyası*, <http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/054-67%20nail%20alkan%281%29.PDF>, (E.T.29.03.2015)
- Arı, T. (2008). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, 7b., Bursa: MKM Yayıncılık
- Arı, T. (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri, Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 6b., MKM Bursa: Yayınları
- Armaoğlu, F. (2014). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, 19b., İstanbul: Timaş Yayınları, İstanbul
- Aydın, M. (2014). "1939-1945 Savaş Kaosunda Türkiye", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar:1919-1980*, 19 b., Cilt 1, İstanbul: İletişim Yayınları
- Aydoğan, M.(2015). Avrupa Birliğini Yaratan Nedenler ve Türkiye, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/b16b8498f74ba6b_ek.pdf?tipi=14 (E.T. 25.03.2015)
- Balcı, A. (2013). *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*, İstanbul: Etkileşim Yayınları
- Bektaş, M.H.M. (2017). "Examining The Possibility of an Eastphalian International Order, *SİYASAL: Journal of Political Sciences*, 26(2) 111–130.
- Bülbül, A. (2019). "Soğuk Savaş Sonrası Almanya'nın Dış Politikası", Ed. Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, *Dünya Siyasetinde Almanya Tarih ve Dış Politika*, Ankara: Nobel Yayınları
- Canbolat, İ. (2009), *Değişen Dünya'da Almanya ve Türkler*, 4b, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları
- Canbolat, İ.(2019), "Dünya Siyasetinde Almanya", Ed. Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, *Dünya Siyasetinde Almanya Tarih ve Dış Politika*, (s. 2-28), Ankara: Nobel Yayınları
- Doğan, N.(20119). "Almanya'nın Avrupa'daki Konumuna Teorik Yaklaşımlar: Almanya'nın Yeniden Birleşmesinden 20 Yıl Sonra Bir Değerlendirme", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1) s.1-18.
- Erhan, Ç ve Özkoç,Ö. (2014). "Yirminci Yüzyılda Uluslararası Siyaset 1914-1990 Arası Dönem" ,Ed. Şaban Kardaş ve Ali Balcı, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 3b., İstanbul: Küre Yayınları
- Ertem, H.S. ve Vural, Ç. (2019). " İttifaktan Rekabete. 21. Yüzyılda Almanya-ABD İlişkilerinin Retrospektif Bir Analizi", Ed. Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, *Dünya Siyasetinde Almanya Tarih ve Dış Politika*, Ankara: Nobel Yayınları
- European Union (2017). Schuman Declaration – 9 May 1950", https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en (E.T. 01.08.2017)
- Gözeri, M. G. (2013). "Almanya'nın Dini Jeopolitik Eksenli Orta Doğu Politikası", Ed. Akçay ve Diğerleri, *Dini Jeopolitik Yaklaşımıyla Orta Doğu*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Hawes, J. (2017), *Kısa Almanya Tarihi*, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Say Yayınları
- Hook, W. S. ve Spainer,J. (2014). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, İstanbul: İnkılap Kitabevi

- İnat, K. (2009). “Birleşme Sonrası Almanya’nın Dış Politikası: "Nornalleşme”nin Son Adımları”, *Bilgi Dergisi*, Sayı 18
- İnat, K. ve Cicioğlu, F. (2014). “Avrupa Birliği”, Ed. Şaban Kardeş ve Ali Balcı, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 3b. İstanbul: Küre Yayınları
- Karaca, K.(2008). *Güç Olma Stratejisi Çin*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Keskin, F. (2013). “Realpolitik, Yunanistan’la İlişkiler”, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar:1980-2001*, 14 b., Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları
- Köni, H. (2016). *Kaos Batı Hâkimiyetinin Çöküşü*, İstanbul: Wizart Edutainment
- Nye, J., & Welch, D. (2009). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, R. Akman, Çev., İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oran, B. (2013a) “1980-1990 Batı Bloku Ekseninde Türkiye-2”, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar:1980-2001*, 14 b., Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları
- Oran, B. (2013b) “1990-2001 Küreselleşme Ekseninde Türkiye Döneminin Bilançosu”, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar:1980-2001*, 14 b., Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları
- Önsoy, M. ve Koç, Z.E. (2019). “Soğuk Savaş Dönemi Federal Almanya Cumhuriyeti Dış Politikası”, Ed. Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, *Dünya Siyasetinde Almanya Tarih ve Dış Politika*, Ankara: Nobel Yayınları
- Özdemir, Ç. (2018). *Amerikan Grand Stratejisi: Obama’nın Ortadoğu Politikası*, İstanbul: Seta Yayınları
- Sander, O. (2009). *Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918’e* (18 b.). Ankara: İmge Yayınevi.
- Sönmezoğlu, F., Güneş, H. ve Keleşoğlu, E.(2015). *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 6b.İstanbul: Der Yayınları
- Şahin, M. (2016). *Din-Dış Politika İlişkisi ABD Örneği*, 2b., Ankara: Barış Patin Kitabevi
- Tarakçı, N.(2003). *Devlet Adamlığı Bilimi: Jeopolitik ve Jeostrateji*, İzmir: Çantay Kitabevi
- Temiz, S. (2019). “Kâğıt Kaplan Zayıf Bir Pakt Olarak Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO) ve Bölgesel Siyasi Etkileri”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi Ekonomi Politik Özel Sayısı*. 285-302.
- Ülger, İ. K. (2019). “Almanya-Rusya İlişkileri”, Ed. Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, *Dünya Siyasetinde Almanya Tarih ve Dış Politika*, Ankara: Nobel Yayınları
- Wasserstrom, J. N. (2010). *21Yüzyılda Çin*, Çev. Hür Güldü, İstanbul: İletişim Yayınları
- Webb, A. (2014). “Germany Top Migration Land Afterthe U.S. in New OECD Ranking”, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-05-20/immigration-boom-propels-germany-past-u-k-in-new-oecd-ranking> (01.03.2015)
- Yazgıç, S. K. (2005). *Avrupa Birliği*, İstanbul: İnsan Yayınları
- Yılmaz, M. E. (2009). “Soğuk Savaş Sonrasında “Yeni Dünya Düzeni”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 17, 1-14.
- Yılmaz, M. E. (2013). *Savaş ve Uluslararası Sistem*, Bursa: Dora Yayınları.